

Politický islám v USA

Simona Hlaváčová

analytička Asociace pro mezinárodní otázky

simona.hlavacova@amo.cz

www.diplomacie.info

www.amo.cz

Politický islám v USA

Simona Hlaváčová

Muslimové ve Spojených státech tvoří nejvíce různorodou muslimskou populaci na světě žijící v rámci jednoho státu, a to z hlediska etnicity, protože sem emigrovali muslimové pocházející z více než 80 různých zemí, ale i z hlediska interpretace islámu. Islám se v USA dělí na dvě základní větve, a to islám imigrantský a domácí afro-americký islám. Zatímco v minulosti se oba proudy výrazně odlišovaly ideologií, dnes se z hlediska doktríny a rituálu integrovaly, dále ale tvoří dvě různé skupiny z hlediska socio-ekonomického, uchovávají si rasovou a etnickou homogenitu a mají vlastní organizační struktury a vůdce.

Vzhledem k záruce náboženské svobody se tu rozvíjí snad všechny blízkovýchodní islámské směry a skupiny, včetně těch, které jsou v zemích původu považovány za heterodoxní a jsou pronásledovány. Na půdě Ameriky vznikly i nové sekty, odnože súfijských taríq a různé synkretické skupiny. Početné příznivce má hnutí Džamá'at-e tabligh a od 90-tých let expandovala také salafíja, zastoupeni jsou i ší'ité.

Tento esej se omezí pouze na politický islám, tedy proud myšlení navazující na ideologii a organizační styl Muslimského bratrstva (Al-ichwán al-muslimún) a Džamá'at-e islámí. Islamismus, sám sebe nazývající „islámské hnutí“ a myšlenky jeho hlavních ideologů Sajjida Qutba a Abú Al-Álá Al-Mawdúdího měly na islám v USA klíčový vliv. Islámské hnutí zde představovalo hlavní proud da'awy (misijní činnosti) a zformovalo síť islámských organizací, které jsou v Americe všeobecně akceptovány jako představitelé islámského mainstreamu a nejaktivněji vystupují na veřejnosti, v médiích a ovlivňují administrativu.

V první části nastíníme, jaké důsledky měla islamistická ideologie pro přístup k možnostem integrace muslimské menšiny na Západě. Islamisté nejprve konstruovali „islámskou identitu“ a řešili dilema loajality neislámskému státu, později se islámské hnutí akulturovalo a jeho představitelé se přiklonili k „americké muslimské identitě“. Přiblížíme strategii tzv. „soft da'awy“ (nepřímé misie) formulovanou Mawdúdího žákem Churámem Murádem a budování islamistických organizací a infrastruktury od 60-tých let minulého století. V druhé polovině této práce se zaměříme na islámská politická lobby, jejichž zakládání od 90-tých let představuje milník v přístupu islámského hnutí k legitimitě aktivního zapojení muslimů do systému neislámského státu a přiblížíme formování volebního bloku, který předznamenává kvalitativně novou fázi působení islámského hnutí v politické sféře.

Transformace islamismu na Západě – od ideologie k pragmatismu

Politický islám se v USA začal prosazovat od 60-tých let, kdy sem dorazily vlny imigrantů z Blízkého a Středního východu, zejména studenti z Egypta a Pákistánu, kteří byli ovlivněni touto ideologií a zakládali organizace zaměřené na šíření jejich interpretace islámu. Aktivity islamistů měly zpočátku za cíl zejména rezistovat asimilaci s americkým prostředím, to se projevovalo konstruováním „islámských hodnot“ a „islámské identity“ a odmítáním zapojení muslimů do politického procesu jako občanů. V souladu s Qutbem byl islám prezentován jako politický a hodnotový systém protikladný a nekompatibilní s materialistickou a individualistickou západní kulturou. Konstruování „islámského životního stylu“ bylo i pokusem zamezit probíhající sekularizaci. Islamisté se snažili dát konkrétní obsah těmto konceptům, které Qutb definoval v podstatě pouze jako antitezi západním hodnotám a kultuře: „Jsou dvojí hodnoty a morálka –

lidské hodnoty a morálka a živočišné hodnoty a morálka, toto je jediná správná klasifikace, neboli v islámské terminologii - islámské hodnoty a morálka a džáhiljovské hodnoty a morálka... Islám stanovuje, které hodnoty a morálka jsou lidské a utváří odlišnost od živočišného...pokud islám neudává tato kritéria, tak i navzdory materiálnímu pokroku, je civilizace zaostalá, degenerativní a džáhiljovská. Islámský život je protikladem všech způsobů džáhiljovského života, ať už v historii nebo moderního“.¹ „Dokonce i západní svět si uvědomuje, že západní civilizace nenabízí žádné zdravé hodnoty pro vedení lidstva a ví, že nedisponuje ničím, co by mohlo utišit její vlatní svědomí a ospravedlnit její existenci“.² Islámské hodnoty pojímali islamisté jako směs předpisů islámského práva a kulturních tradic týkajících se rodiny, genderových vztahů a vztahů s nemuslimy.

Stejně jako salafisté a další izolacionistické skupiny, i islamisté v USA původně zcela odmítali účast na politickém procesu, ať už v legislativě, exekutivě, nebo justici. Koncept státu a občanství není kompatibilní s konceptem ummy, islámského národa, jak ho definuje ideologie politického islámu: „Muslim nemá na světě žádnou zemi, kromě té části, kde vládne boží šari‘a a kde jsou mezilidské vztahy založeny na základech vztahu s Bohem, muslim nemá žádnou národnost kromě své víry, která ho činí členem muslimské komunity v dár al-islám (domě/území islámu), národnost znamená víru a způsob života“.³ Qutb odmítá jakékoli zapojení do legislativního procesu, neboť ten je sám o sobě v konfliktu se suverenitou Božího zákona a představuje širk.⁴ Muslim by se neměl aktivně ani pasivně účastnit voleb, protože i to legislativní proces ovlivňuje. I současní islamisté varují, aby se muslimové nepodíleli na vládě, která neaplikuje šari‘u.⁵ Ismáíl Rádží Al-Fárúqí, přední aktivista a filosof islámského hnutí v Americe, označil za širk i nacionalismus, etnocentrismus a rasismus, pouze patriotismu je pozitivní formou loajality, nicméně ho definuje jako „lásku ke komunitě“ nikoli k vlasti.⁶ Podle instrukcí Qutba se islámské hnutí nesmí stát součástí džáhiljovského systému, interakce s mainstreamem (oceánem džáhilje) má probíhat mimo rámec institucí, hnutí bude na svou stranu postupně přitahovat jednotlivce a tento postupný proces povede ke vzniku islámské společnosti a státu: „Na jedné straně je tato znovuzrozená společnost (islámská), která se svou vírou a svými způsoby, hodnotami a normami, existencí a uspořádáním oddělila od společnosti džáhilje, z níž islámská společnost vstřebává jednotlivce...islám je natolik flexibilní, aby dokázal přetavit jakýkoli systém, ale interakce islámského prostředí s džáhiljou nesmí upadnout v kompromisy“.⁷ Důsledkem rozpolcení mezi ideálem ummy a realitou státu byly diskuse, zda muslimové v USA mohou volit, mají platit daně, sloužit v ozbrojených složkách apod.⁸

Ve vztazích islamistů k americké společnosti postupně zavládl pragmatický přístup selektivního zapojení, a to i do institucí. Izolacionismus začal být vnímán jako paradoxní, protože demokratický sekulární systém lze využít k posílení moci muslimů a k externalizaci náboženských

¹Qutb S.: Milestone, Islam is the Real Civilization (kap. 7), Witness Pioneer Virtual Islamic Organization, online: http://www.witness-pioneer.org/vil/Books/SQ_Milestone/default.htm

²Qutb S., cit.dílo, úvod.

³Qutb S., cit.dílo, A Muslim's Nationality and his Belief (kap.9).

⁴ „Širk“ znamená uctívání jiného božstva kromě Alláha, porušení monoteismu. Qutb tento pojem ve svém díle rozšiřuje do sféry výkonu moci, vyjádření loajality jiné než Boží suverenitě a aplikace lidmi schválených zákonů představuje širk.

⁵Viz např. Al Qaradawi, Y.: State in Islam, Al Falah Foundation, Cairo 2004, str. 268 -271.

⁶Al Faruqi, R. I.: Defining Islamic Traditionalism. First Principles in the Islamization of Thought, International Strategy and Policy Institute, online: <http://www.ispi-usa.org/archives/islamictraditionalism.html>

⁷ Qutb S., cit. Dílo, Far-Reaching Changes (kap. 10).

⁸ Dilema účasti v ozbrojených silách vycházelo z potenciální situace, že muslim bude nasazen v operaci probíhající proti muslimům nebo v muslimské zemi. Abdurrašíd Muhammad, první imám v americké armádě, který byl jmenován roku 1994, kvůli této otázce žádal o fatwu duchovní z Fiqh Council of North America (Rady fiqhu pro Severní Ameriku), protože v armádě v současnosti slouží nejméně 3000 muslimů, většinou Afro-američanů.

projevů, a proto se limity zapojení vykládaly stále šířeji. K zachování identity má sloužit politika komunitarismu. Před asimilací varuje islámské hnutí na Západě Al-Qaradawí, který podporuje vytváření separátních komunit (ghett) a otevřenost k majoritní společnosti jen do takové míry, která nevede k asimilaci: „*Našim bratrům v cizích zemích jsem vždy říkal: snažte se vytvořit svoji malou společnost uvnitř širší společnosti, jinak se v ní rozpustíte jako sůl ve vodě. To, co uchovalo po celá staletí židovskou identitu, byla jejich malá komunita, která byla jedinečná svými myšlenkami a rituály a to, co bylo známe jako „židovské ghetto“, snažte se mít své vlastní „muslimské ghetto“ . Co je potřeba, je otevřenost, aniž byste splynuli, otevřenost lidu, který má poselství a jehož cílem je zapůsobit a mít vliv*“.⁹ Američtí islamisté, např. Táhá Džábir Al-Alwání, Hamza Júsof, Džamál Badawí, Zajd Šákir nebo SIRRÁDŽ WAHHÁDŽ A IHSÁN BAGBY, jsou všichni zastánci integrace v rámci multi-kulturalismu. Poslání muslimů stále vidí v principu „nařizovat dobré a zakazovat zavrženíhodné“¹⁰, to má být naplněno islamizací metodou „soft-daʿwy“, která je vedena jako postupný proces, během něhož se veřejný prostor transformuje na prostředí otevřené islámu. Zasazují se o zakládání islámských institucí, budování komunity a upevňování jejich vnitřních vazeb. Prosazují aktivní vedení a účast muslimů v politickém procesu a chtějí dosáhnout oficiálního uznání islámu od amerických autorit (vlády v USA). Zároveň vedou mezináboženský dialog jako jednu z forem daʿwy. Tento přístup dnes uplatňují hlavní islamistické organizace jako Islamic Society of North America (ISNA - *Islámská společnost Severní Ameriky*) a Muslim Student Association (MSA – *Asociace muslimských studentů*) a samozřejmě polická lobby zformovaná v 90-tých letech, která už navíc pro politickou participaci nehledají náboženské argumenty a neformulují fatwy, ale jasná politická doporučení a analýzy, jejich projev se sekularizoval.

Trend k amerikanizaci katalyzovaly události 11. září, které muslimské organizace definitivně donutily k přehodnocení jejich politiky k integraci a vztahů do zahraničí. Umírnění islamisté se dnes s Amerikou ztotožňují do té míry, že vidí principy šaríʿy (maqásid al- šaríʿa) jako komplementární s americkým právem. Liberální islamisté hledají synergie mezi islámskými (koránskými) a americkými (ústavními) hodnotami a jejich diskurz je typický snahou interpretovat ideál islámského státu jako demokracii založenou na západním modelu institucí a obhajováním autonomního amerického islámu. Tento postoj reprezentují např. Máhir Hathút, kalifornský imám a zakladatel politického lobby MPAC: „*Jsme Američané proto, že věříme v Ústavu a dodatek listiny práv, stejně tak, jako jsme muslimové, protože věříme v Boha a Korán. Synergie mezi naší muslimskou identitou a americkou identitou může vzkřísit naše dynamické pochopení islámu a zároveň pozitivně přispět k americkému pluralismu...musíme ke svým tradicím přistupovat selektivně, abychom se osvobodili, nikoli se nejvíce soustředit na legalitu a rituály*“ a další aktivisté politických lobby, kteří podporují americký islám, jako Ahmad Júnus, člen MPAC, „*Musíme vytvořit islám, který je udržitelný pro naši americkou identitu*“ nebo Salám Al-Marájatí, který interpretuje princip „přikazovat dobré a zakazovat zavrženíhodné“ takto: „*Jsme tady (v USA), abychom chránili to, co je společenský prospěch a bránili tomu, co je obecný zločin, nikoli, abychom prosazovali svůj vlastní životní styl nebo náboženství*“, to je principem šaíríy (maqсад)...Musíme se stát součástí mainstreamu“.¹¹

⁹ Al Qaradawí, Y.: The Priorities for the Islamic Movement in the Coming Phase, kapitola The Five Duties of Muslim Expatriates, Witness Pioneer Virtual Islamic Organization, online: http://www.witness-pioneer.org/vil/Books/Q_Priorities/ch4p1-1.htm#The%20Movement%20And%20Expatriates

¹⁰Korán, súra 3/verš 110.

¹¹ Z konference Muslim Public Affairs Council (MPAC) a International Strategy and Policy Institute (ISPI) "American Muslim Identity: Present and Future", Chicago, 22/11/2005, audio záznamy příspěvků (Maher Hathout: Defining Muslim American Identity, Salam Al Marayati: Effective Political Engagement, Ahmed Younis: Muslim American Identity on the Campus), MPAC, online: www.mpac.org/multimedia/audio

Současné islámské hnutí na Západě odmítlo Qutbův radikalismus, heslem je „nikoli džihád, ale daʿwa“. Islamisté přijali organizační formu nevládní neziskové organizace (NNO), think-tanku a politického lobby a prosazují se v rámci existujícího systému. Právě rámec občanské společnosti je charakteristickým znakem islámu v USA, působí zde asi 1600 muslimských NNO, tzv. Muslim Community Organization (MCO – *muslimských komunitních organizací*), organizací založených na členství a řídicích se stanovami. Islamisté, kteří neuznávají autoritu formálního náboženského establishmentu a historický fiqh (islámskou právní vědu), institucionální adaptaci islámu na součást občanské společnosti vítají, neboť podle nich na Blízkém východě, v domovské oblasti islámu, neexistuje efektivní historický vzor islámsky motivované „správy věcí veřejných“. MCO se má od standardního NNO odlišovat etickým kodexem, který vychází ze šariʿy. Přesto, že se snaží pro občanskou společnost najít „islámské paradigma“, a terminologicky ji islamizovat, podporují islamisté mechanismus řízení typický pro NNO.¹²

Koncepce „soft daʿwy“ a strategie islámského hnutí na Západě podle Churáma Muráda

Aktivní práce pro islám (fi sabíli-llah – *na stezce Boží*) a daʿwa je podle islamistů individuální povinnost každého muslima, neomezuje se pouze na profesionály a instituce. Vychází z koránského verše: „*Vy jste národ nejlepší, jenž kdy povstal mezi lidmi, vy přikazujete vhodné, zakazujete zavrženíhodné a věříte v Boha*“.¹³ Tento verš se odráží v prohlášení mise všech islamistických organizací.

Churám Murád¹⁴, žák Mawdúdího a největší teoretik a metodolog daʿwy na Západě, vysvětluje poslání muslimské obce takto: „*Muslimská umma nebyla stvořena proto, aby se stala pouhým dalším národem mezi národy, aby soutěžila s ostatními o prosazení svých zájmů. Ne, povstala pro celé lidstvo. Je to nejlepší obec, pouze pokud slouží svým zájmům, a jejím nejprřednějším zájmem je to, že má najít vedení po správné stezce (3: 110). Konečným cílem veškeré zbožnosti a úsilí je to, aby muslimové byli „svědky pro lidstvo“, svědky o pravdě, která jim byla dána Bohem, svědky spravedlnosti (qist), a aby tak vykonávali stejné poslání jako splnil Posel Boží, ať mu Bůh žehná a dá mu mír (súry Pouť 22: 77-8; Ženy 4: 131-9; Prostřený stůl 5: 7-10)*“.¹⁵

Daʿwa zaujímá podle Muráda v islámu zásadní roli, individuální chování má reprezentovat islám, a ovlivňovat tak společnost islámskými hodnotami, které expandují do sociální, kulturní a politické sféry. „*Tolik z nás, kolik je jen možné, by se mělo osobně stát dáʿími (tzn. misionáři, moderně formulováno také jako „islamic worker“)* nadšenými a zavázanými poslání svědka, který žije celý svůj život jako vyslanec Alláha a Jeho Posla... a měli bychom vytvořit islámské skupiny oddané daʿwě jako hlavní prioritě a cíli“.¹⁶

¹² Viz např. Unus, I. J.: Governance in Muslim Community Organizations, In: Bukhari, Z. (ed.): Muslims' Place in American Public Square, Altamira Press 2004, str. 347-380, nebo jeho manuály k řízení islámské NNO na portálu www.islamist.org

¹³ Verš 110, súra 3 (Rod Imránův), překlad podle Hrbka (Korán, Odeon, 1991).

¹⁴ Churám Murád, bývalý ředitel Islámské nadace v Británii (Islamic Foundation, Leicester), viz např. Poston, L.: Islamic Daʿwah in the West. Muslim Missionary Activity and the Dynamics of Conversion to Islam, Oxford 1992, str. 81-90. Churámovy spisy Dawah among non-Muslims in the West a Shariah -The Way to Allah viz Witness Pioneer Virtual Islamic Organization, online: <http://www.witness-pioneer.org/>

¹⁵ Murad, K.: Dawah among non-Muslims, kapitola Dawah –Basic Concepts and Framework, online http://www.witness-pioneer.org/vil/Books/KM_Dawah/index.htm

¹⁶ Murad, K., cit. dílo.

Hlavními prostředky da'wa jsou vzdělávání a sociální služby, ke konverzím má docházet dobrovolně, s respektováním koránské instrukce „lá ikráha fi -d dín“ (žádné donucování v náboženství). Murád (a po něm Al-Fárúqí) zdůrazňuje koncept přirozeného náboženství (dín al-fitr), konverzi prezentuje jako „návrat“. „Nezveme lidi k novému náboženství, zveme je k tomu nejstaršímu náboženství, tedy vlastně k jejich vlastnímu náboženství“¹⁷. Da'wa nemá být konfrontační, dáci se má zaměřit na shody mezi islámem a původním světonázorem nebo náboženstvím konvertity.¹⁸ Dín al-fitr u Muráda rozhodně není ekumenický synkretismus, ale strategie. „Základ své da'wy – poselství tawhídu, risály a áchiry (tzn. poselství jednosti Boží, Muhammadovy mise a nadpozemského světa) musíme přizpůsobit tak, aby bylo relevantní záležitostí a zkušeností běžných Západanů a jejich společností“.¹⁹ Pro Severní Ameriku navrhnul Murád metodu da'wy prostřednictvím různých etnických muslimských organizací, založenou na přesném assessmentu cílových skupin, zdůrazňuje ale koordinaci lidských a finančních zdrojů islámského hnutí mezi jednotlivými organizacemi a význam zastřešující organizace (např. ISNA). Součástí da'wy je i politická podpora islámskému hnutí v zemi původu (tedy Džamá'at-e islámí a Muslimskému bratrstvu) včetně fund-raisingu a politického lobbování ve prospěch těchto skupin. K islamizaci Západu dojde podle Muráda v dlouhodobé perspektivě díky lokálnímu obyvatelstvu, které přijme islám dobrovolně.

Současná da'wa využívá velmi moderních prostředků, zejména médií, od 90-tých let exponenciálně narostl počet islámských rádií, televizních kanálů a internetových portálů, a zahrnuje aktivity deklarované jako vzdělávací, výzkumné a v menší míře charitativní.

Rozvoj islamistických organizací a infrastruktury v USA

Budování islámské infrastruktury a misijní aktivita v USA byla vždy svázaná s politikou blízkovýchodních států, zejména Egypta, Saúdské Arábie a Iránu²⁰. Islamismus začal dominovat nad pan-arabismem podporovaným z násirovského Egypta až s masivnějším přílivem imigrantů z arabských zemí a jihovýchodní Asie po roce 1965²¹ a se vstupem angažovaných muslimských studentů na university, ti formulovali asertivní da'wa politiku.

Vzhledem k tomu, že islámští aktivisté byli často imigranti z Pákistánu a Egypta a přinášeli s sebou ideologii a organizační styl politického islámu, ale jimi založené organizace v USA byly financovány ze Zálivu, hlavně ze Saúdské Arábie, prostřednictvím Muslim World League (MWL - Ligy islámského světa)²² a Islamic Development Bank (IDB -Islámské rozvojové banky), došlo do značné míry k integraci Muslimského bratrstva se salafijou. Přes vzájemné rozpory v doktríně je spojoval odpor k asimilaci a heretickým proudům islámu, které ve Státech prosperovaly, a

¹⁷ Murad, K., cit. dílo.

¹⁸ Murádovy instrukce se odráží např. v da'wa materiálech a technikách Islamic Circle of North America (ICNA – Islámského kruhu Severní Ameriky), online: www.icna.org, viz kampaň „Why Islam“, online: <http://www.whyislam.org/877/>

¹⁹ Murad, K., cit. dílo.

²⁰ Ši'itská revoluční da'wa byla šířena hlavně materiály World Organization for Islamic Services (WOFIS), online: <http://www.wofis.com/default.aspx>

²¹ Roku 1965 byl zrušen tzv. Asia Expulsion Act, zákon, který limitoval imigraci na rasovém základě a týkal se regionů Asie a Blízkého východu.

²² Muslim World League (Rábitatu-l-alam al-islámí), celosvětově působící da'wa organizace, založená 1962, jejíž ústředí je v Mekce, online: www.themwl.org

k potřebě „sunnitské normalizace“ přistupoval také důležitý faktor politických zájmů, zejména společný odpor k násirismu²³.

Politický islám v USA úspěšně zakořenil, jeho instituce jsou považovány za reprezentanta islámského mainstreamu. Salafismus má také mnoho následovníků²⁴, nicméně styl jejich da'awy je výrazně introvertní, zatímco islamismus buduje „Public Relations“. Zátah proti záživovému financování po 11. září, kdy byly uzavřeny pobočky sponzorů islámu jako MWL a nadace Al-Haramajn, přinesl ekonomické problémy salafistickým i islamistickým organizacím.

Muslim Student Association (MSA –Asociace muslimských studentů)²⁵

První významnou organizací pod vlivem politického islámu byla MSA založená roku 1963 na universitě v Illinois skupinou asi 70 studentů, z nichž část patřila k Muslimskému bratrstvu a část k pákistánské komunitě pod vlivem Džamá'at-e Islámí. Prvním prezidentem asociace byl Ahmad Sakr.²⁶ Její vývoj odrážel rostoucí popularitu islamismu od 70-tých let. Dnes je MSA nejmasovější islámskou studentskou organizací v Americe, i když zejména po roce 2001 se formují opoziční platformy. Provozuje asi 14% celkové „islámské infrastruktury“ (mešit, škol atd. v USA)²⁷, na kontinentu má přes 400 poboček a na výročním sjezdu se schází až 25 tisíc účastníků. Organizačně je MSA založena na hierarchické struktuře lokálních a regionálních poboček a zón, nejvyšší řízení společné pro USA a Kanadu vystupuje za MSA v zahraničních vztazích. Její majetek je spravován nadací North American Islamic Trust (NAIT), která tvoří ekonomickou základnu islamistické sítě v USA a v jejích stanovách stojí, že „spravuje majetek muslimské komunity a koordinuje management v souladu se šari'ou jako waqf“ (islámskou nadací).²⁸

MSA jako první vedla v USA organizovanou da'awu, šířila pojetí islámu jako totálního způsobu života a zdůrazňovala závazek organizované práce každého jednotlivce k jeho nastolení: „*Islám je universální náboženství pro celé lidstvo. Muslimové, kteří dobrovolně a svobodně přijali islám, se zavázali k všestrannému přehodnocení a uspořádání svých povinností a vztahů podle Koránu a sunny. Přijali zásadní principy jejich organizační práce (Koránu a sunny), které potvrzují, že islám je absolutní způsob života (2:208), že muslimové jsou jedno bratrstvo (49:10), že jsou správně vedeni (3:104), že šúra (konzultace) je základem islámského jednání (42:38) a že muslimové jsou vzájemně provázáni*“.²⁹ Podle Qutbího Ahmada, bývalého ředitele MSA: „*Asociace reprezentovala diversitu a internacionalismus islámu. Závazek islámu převážil nad*

²³ Muslimští bratři v Egyptě byli pronásledováni násirovským režimem a Sajjid Qutb popraven roku 1966, Džamá'at-e Islámí byla v Pákistánu zákázána a Mawdúdí odsouzen k smrti (rozsudek nakonec nebyl vykonán), Mawdudí byl navíc členem zakládající komise MWL.

²⁴ Viz např. Salafi Society of North America (SSNA), online: <http://www.al-manhaj.com>, Quran and Sunna Society of North America (QSS) online: <http://www.qss.org>, Sunna Islamic Community, online: <http://www.uponsunnah.com>

²⁵MSA online: www.msa-natl.org

²⁶ Ahmad Sakr zároveň vyslanec MWL u OSN, zakladatel American Islamic College (AIC) v Chicagu a jeden ze zakladatelů World Council of Mosques (Mekka), viz Foundation for Islamic Knowledge online: <http://www.ahmadsakr.com>. Za všemi těmito iniciativami stála MWL. I další ze zakladatelů MSA vystřídali pozice v různých saudských nadacích - Ahmad Totondží vedle pozic v MSA zastával funkce v Saar foundation, Džamál Barzindží v Safa Group.

²⁷ Viz Bagby, I.: The Mosque and the American Public Square, In: Bukhari, Z. (ed), cit. dílo, str. 314.

²⁸ NAIT online: <http://www.nait.net/> (Americké právo waqf samozřejmě nezná, NAIT je registrovaný podle daňových zákonů USA jako nezisková organizace, ale forma waqfu může ovlivňovat interní management).

²⁹ Z brožury MSA „Know Your MSA“ Plainfield, Indiana, MSA of the United State and Canada, nedatováno) citováno dle Poston, L.: Islamic Da'awah in the West, Oxford 1992, str. 106.

*jakoukoli jinou afiliací, islám byl viděn jako ideologie, jako způsob života a jako poslání...MSA byla prostředek k vytvoření ideální obce a k službě islámu“.*³⁰

MSA se soustředila nejprve na „interní“ daʿwu, tedy misi mezi muslimy. Za cíl si stanovila zlepšit vědomosti o islámu mezi studenty, podpořit islámskou atmosféru na universitě, poskytovat životního vedení v nemuslimské kultuře, vysvětlovat islám Američanům a obnovit islám v zemích původu.³¹ Tyto cíle odráží představu tehdejších aktivistů MSA, že se stanou nositeli islámské reformy „doma“ (v Egyptě, Pákistánu).

S tím, jak se blížila perspektiva trvalé emigrace, se MSA přeorientovala na „externí“ daʿwu mezi nemuslimy, reforma islámu v zemích původu již není zmíněna v ústavě asociace z roku 1975. Priority se posunuly na konsolidaci „intra-islámských“ vztahů v USA, sblížení jednotlivých etnických skupin a rozšíření politického výkladu islámu jako dominantního.³² Dnes je MSA plně zaměřena na prosazování islámu v Americe: „Cílem a účelem MSA je sloužit nejlepšímu zájmu islámu a muslimů ve Spojených státech a Kanadě, a tímto jim umožnit praktikovat islám jako komplexní způsob života“, v ústavě z roku 1982 je zdůrazněna nutnost koordinace islámského hnutí mezi studenty, a v nejnovějších stanovách přibyl ještě bod definující politický aktivismus v Americe: „MSA vzdělává a mobilizuje studenty, aby bojovali proti nespravedlnosti a útlaku“.³³

Pod heslem „muslimští studenti pracující společně fisabilillah“ vyvíjí MSA aktivity rozdělené do pracovních skupin zaměřených na informační technologie, média a komunikaci (tiskové oddělení), vzdělání, daʿwu (školí misionáře a organizuje univerzitní program „islámského uvědomění“ pro nemuslimy) a politický aktivismus (soustředěný na Palestinu, občanská práva muslimů v USA, hidžáb, volby). Skupina „aktuální kauzy“ vede kampaně „Jeruzalém“, „Svobodný Irák“ a kampaň na osvobození imáma Džamíla Al-Amína.³⁴ Nejnovější je kampaň za nábožensky segregované ubytovací kapacity na universitě „Muslim friendly housing“.

Asociace věnuje značnou energii mediální daʿwě, vedle produkce tiskovin, byla jedním z průkopníků islámské přítomnosti na internetu a její portály patří dodnes k nejlepším zdrojům islámského materiálu (Korán, vyhledávače hadíthů, chutby (*kázání*), spisy autorů politického islámu, daʿwa materiály ve formě multimédií ke stažení apod.), spravuje databáze organizací, mešit, islámských center, charit, islámských médií v USA i odkazy na světový islám.³⁵

MSA se jako studentská organizace vyznačuje velkou fluktuací členů a její vedení se často obměňuje, a proto se na jejím názorovém profilu dynamicky odráží vývoj islámu na Blízkém východě. Jednotlivé pobočky se různí islámskou orientací od liberalního islamismu až po

³⁰Ahmed, Q. M.: Muslim Organizations in the United States, In: Haddad, Y. Y. (ed.): The Muslims of America, Oxford 1991, str. 14. Qutbí Ahmad vyzdvihuje ideologii MSA nad etnický charakter dřívějších organizací v USA jako FIA (Federation of Islamic Associations – Federace islámských asociací), která byla pan-arabská.

³¹Ústava MSA z roku 1963, viz Poston, L., cit. dílo, str. 108-109.

³²Ústava MSA z roku 1975, viz Poston, L., cit. dílo, str. 109.

³³Ústava MSA z roku 1982 a aktuální stanovky viz MSA online: <http://www.msa-national.org/about/constitution.pdf>

³⁴Džamíl Al-Amín (původně H. Rap Brown, aktivista v Black Panther Party) konvertoval během výkonu trestu v 70. letech a založil v Atlantě muslimskou organizaci Al-Ummah – síť asi 20 mešit a zastával pozice v ISNA (Islámské společnosti Severní Ameriky) a AMC (Americké muslimské Radě), byl v roce 2002 odsouzen na doživotí za vraždu policisty, pro muslimy je Amín dá'í a bojovník za sociální spravedlnost, proto mnoho muslimských aktivistů považuje incident za zinscenovanou vraždu a Amína za politického vězně.

³⁵MSA operuje více než 400 webových portálů, rozcestník na stránky členů asociace <http://www.msa-national.org/resources/msawebsites.html>, rozcestník islámských organizací <http://www.msa-national.org/resources/islamorg.html>

konzervativní salafismus. Někteří autoři upozorňují, že od 90-tých let, spolu se šířením salafiji na univerzitách, sílí v MSA extremistické vlivy a obíhá literatura produkovaná Hizbu-l-tahrír.³⁶

Islamic Society of North America (ISNA –Islámská společnost Severní Ameriky) ³⁷

Aktivita MSA postupně expandovala daleko za hranice univerzity a ukázala se nutnost asociaci restrukturalizovat. V roce 1982 byla založena nová koordinační organizace Islamic Society of North America (ISNA), v jejím čele stanuli bývalí studenti. Pod vedení ISNA byly převedeny neuniverzitní programy a přidružené islámské společnosti a firmy provozované asociací, mezi ně patřila nakladatelství American Trust Publications (ATP), distribuční firma Islamic Book Service (IBS), školící středisko Islamic Teaching Center (ITC), které trénuje da'wa aktivisty, a oddělení organizující programy da'wy ve věznicích.

Pod pravomoc ISNA spadá i zmíněná servisní organizace North American Islamic Trust (NAIT) a její kanadská obdoba nadace Canadian Islamic Trust (CIT). NAIT vlastní několik islámských finančních institucí, např. společnost AMANA Mutual Fund Trust, která spravuje islámské investiční fondy, poskytuje hypotéky a další produkty islámského bankovníctví a ve spolupráci se společností Dow Jones provozuje islámské indexy akciových trhů³⁸, dále NAIT administruje Fond zakátu a rozvojový fond podporující islámská centra. ISNA provozuje i islámská média sdružená pod Islamic Broadcasting Network (IBN)³⁹ a vydává několik periodik, z nichž nejvýznamnější je tiskový orgán ISNA Islamic Horizons (*Islámské Obzory*) a Al-Ittihad (Svaz) vydávaný původně MSA. Centrální úroveň řízení této sítě představuje nejvyšší orgán ISNA, nazvaný klasickým arabským termínem „madžlis aš-šúrá“ (*poradní sbor*).⁴⁰ ISNA je největší islámskou organizací v USA a je s ní spojeno téměř 40% mešit⁴¹.

Bývalí studenti z MSA přenesli islamizační diskurz i do svého profesionálního života, ISNA založila sdružení Association of Muslim Social Scientists (AMSS – *Asociaci muslimských sociálních vědců*)⁴², Association of Muslim Scientists and Engineers (AMSE – *Asociaci muslimských vědců a inženýrů*)⁴³ a Islamic Medical Association of North America (IMANA – *Islámskou lékařskou asociaci Severní Ameriky*).⁴⁴ Činnost těchto svazů navazuje na koncept tzv. „islamizace vědění“, který měl být uveden v život organizací International Institute of Islamic Thought (IIIT – *Mezinárodním institutem islámského myšlení*).⁴⁵ Základy tohoto konceptu byly

³⁶ Viz Hermansen M.: How to put the genie back in the bottle? „Identity“ Islam and Muslim youth cultures in America, In: Safi, O. (ed.): Progressive Muslims. On Justice, Gender and Pluralism, Oxford 2004, str. 310-313.

³⁷ ISNA, online: <http://www.isna.net/>

³⁸ Viz Dow Jones Islamic Market Indexes, online: www.djindexes.com

³⁹ Viz Islamic Broadcasting Network a Islamic Media Foundation IBN/IMF, online: www.ibn.net

⁴⁰ V madžlisu mají hlasovací právo institucionální členové (ředitelé přidružených organizací) a až 100 individuálních členů – osob, které se aktivně podílí a finančně účastní práce ISNA a „pracují pro islám“ v Severní Americe, je tvořen okruhem prominentních islamistických aktivistů v USA a Kanadě. Viz ISNA online: <http://www.isna.net/about/board.html>. Členství v ISNA je otevřeno každému muslimovi staršímu 18 let žijícímu v Severní Americe, který „přijímá praktikování islámu jako komplexního způsobu života“.

⁴¹ Bagby I.: The Mosque in America: A National Portrait, CAIR 2001, str. 57.

⁴² AMSS online: <http://www.amss.net/>

⁴³ AMSE online: <http://www.amse.net/home.asp>

⁴⁴ IMANA online: <http://www.imana.org/mc/page.do>

⁴⁵ IIIT byl založen roku 1981, má hlavní sídlo ve Virginii v USA a pobočky v několika islámských zemích, jejím sponzorem byla MWL, IIIT online: <http://www.iiit.org/>.

položeny na již na konferenci v Mekce v roce 1977⁴⁶, která řešila problémy „islámské“ vědy a školství, a jako cíl islámského hnutí byl projekt „islamizace vědění“ rozpracován v eseji *Islamization of Knowledge* Ismáíla Rádží Al-Fárúqího, předního aktivisty MSA a prvního ředitele IIIT.⁴⁷ Autoři plánu „islamizace vědění“ si dali za cíl islamizovat sféru, kterou fiqh klasifikuje jako „mubáh“ (*indiferentní, šarí'ou nesankcionované jednání*), a k tomu patří islamizace kultury a vědy. „Islámské hodnoty“ je podle jejich názoru nutné prosadit jako etické paradigma pro muslimské vědce a profesionály pracující v oborech západní sekulární vědy (např. formulovat islámskou antropologii, mezinárodní vztahy, medicínu atd.)⁴⁸

„Islamizace vědění“ spadá do celkového trendu konstruování „islámské identity“ v opozici k Západu. Nutnost takové iniciativy popisuje již Sajjid Qutb v Milnících na cestě: „Šarí'ca nařizuje v lidském životě všechno včetně principů vědění... zabývá se všemi aspekty vědění a principy umění a vědy. Boží vedení je potřebné ve všech těchto oborech, stejně jako je potřebné v právních záležitostech“.⁴⁹ Přesto, že islámskou vědu propaguje řada institucí včetně nedávno založené School of Islamic and Social Sciencis (SISS – *Ústavu islámských a sociálních věd*)⁵⁰, americké školy pro imámy založené Táhá Džábirem Al-Alwáním, zůstává do značné míry deklarativním konceptem. IIIT, AMSE, AMSS i SISS jsou personálně úzce provázány okruhem islamistických intelektuálů aktivních zároveň v ISNA i Fiqh Council of North America (FCNA – *Právní radě Severní Ameriky*).

Islamisté také silně obhajují vybudování sítě islámských škol v USA a unifikaci („očistění“ a „autentizaci“) osnov pro islámská studia a arabštinu. V této oblasti hraje roli zastřešující organizace Muslim American Society (MAS – *Společnost amerických muslimů*) a její rada islámských škol.⁵¹ Hnutí za islámské školství je poměrně úspěšné, v USA je dnes asi 400 islámských základních a středních škol s plnou docházkou (1-12 stupeň), většina z nich vznikla v 90-tých letech a po roce 2000.⁵²

ISNA nezapomněla ani na da'wu mezi mládeží a v roce 1985 založila organizaci Muslim Youth of North America (MYNA – *Organizaci muslimské mládeže Severní Ameriky*). Ta je zaměřená hlavně na da'wu mezi druhou generací imigrantů narozených v USA, je organizována paralelně k MSA a do značné míry převzala její původní úkol interní da'wy. Nadále hlásá islamistický anti-westernismus typický spíše pro 80. léta a snaží se eliminovat asimilaci. Mládež osvojuje takto: „V dnešní společnosti nečelíte pouze tlakům, které přináší přechod k dospělosti,

⁴⁶ Série islamistických konferencí o islamizaci vědění se konala v Mekce (1977), Islamabadu (1980), Dháce (1981), Džakartě (1982), Káhiře (1987), Kapském Městě (1997). Ambicí islamizace vědy je sestavit islámské curriculum s pokrytím všech oborů a stupňů vzdělání a vyvinout islámskou pedagogiku. Na program konferencí navazuje organizace IBERR (International Board of Educational Research and Resources, online: <http://www.iberr.org>), která je zaměřená na rozvoj islámského školství v anglofonních komunitách na Západě. Ředitelem IBERR je britský konvertita Yusuf Islam (zpěvák Cat Stevens), členy této sítě jsou IIIT (Herdon, USA) a IQRA Foundation (Chicago, USA), producent dětské da'wa literatury.

⁴⁷ Al Faruqi, R. I.: *Islamization of Knowledge: General Principles and Workplan*, IIIT, Herdon, Virginia, 1982.

⁴⁸ Viz Al Faruqi, R. I.: *Defining Islamic Traditionalism: First Principles in the Islamization of Thought*, International Strategy and Policy Institute, online: <http://www.ispi-usa.org/archives/islamictraditionalism.html>

⁴⁹ Qutb, S., cit. dílo, „The Islamic Concept and Culture“, kap. 8.

⁵⁰ SISS online: <http://www.cordobauniversity.org/gsiis/index.asp> SISS založená roku 1996 se prezentuje jako první soukromá nezávislá instituce zaměřená na výuku a výzkum islámských sociálních věd a učiliště domácích imámů, je jedinou institucí akreditovanou Ministerstvem obrany k přípravě islámských duchovních do armády USA a nápravných zařízeních.

⁵¹ MAS online: <http://www.masnet.org>

⁵² Viz Nimer, M.: *The North American Muslim Resource Guide: Muslim Community Life in the United States and Canada*, New York, 2002, str. 53-63.

ale též tlakům, které na muslimy uvaluje neislámské prostředí. Tyto tlaky táhnou muslimskou mládež ke svodům západní společnosti a jejich islámské hodnoty jsou zanechány v temnotě. Pokud si chceme, jako muslimská mládež, vytvořit prostor v této komplexní společnosti, musíme ustavit svou vlastní islámskou identitu“.⁵³

K ISNA je přidružen i spolek islamistických studentů z Malajsie⁵⁴ a do nedávna fungoval pod její patronací Muslim Arab Youth Association (MAYA – Svaz arabských muslimských studentů), ten se ovšem po 11. září objevil na seznamu entit podezřelých z financování terorismu a jeho činnost byla ukončena v roce 2004.

Islámská lobby - politický islám vstupuje do politiky

Devadesátá léta přinesla v USA novou generaci islamistických organizací, kterou představují islámská politická lobby a organizace vystupující na obranu lidských a občanských práv. Jejich cílem je konsolidovat muslimy jako politickou sílu, zvýšit jejich volební účast a prosadit muslimské kandidáty na posty v lokální i vysoké politice. Svoji formou jsou tyto organizace zcela sekularizované, prezentují muslimy jako politickou entitu, která sdílí společné zájmy v domácí i zahraniční politice a tvoří jednotný voličský blok. Aktivismus lobby je zaměřen primárně do veřejné sféry, hlavní cílovou skupinu tvoří média a administrativa. Podmínkou pro to, aby se tento typ organizací mohl zformovat, bylo přehodnocení původní islamistické ideologie v otázkách metod, jakými má islámské hnutí na společnost působit, a do jaké míry s ní může spolupracovat na institucionální úrovni.

ISNA začala podporovat účast muslimů v politice na konci 80-tých let, a to přesto, že členové Muslimského bratrstva v Americe na téma politického aktivismu rozhodně neměli jednotný názor. Konzervativnější část vedení ISNA, k níž patřili např. tehdejší ředitel Ahmad Zakí Hamad, ředitel NAIT, Táriq Qurajší, a šéf-redaktor časopisu Islamic Horizons, Amír Halím, vystupovala proti formování politických lobby. Qurajší to považoval za nežádoucí imitaci židovského lobby a zdůrazňoval hrozbu asimilace: „Ti, kteří trvají na vstupu do americké politiky, to prosazují, jako by byli nějací židé, kteří musí pracovat pro jakýsi stát Izrael. Někteří si myslí, že od toho procesu (politického) se lze distancovat a poté ho sledovat, ale pokud se na to podíváme strategicky, tak to není možné. Ten proces Vás asimiluje, vtáhne a přemění Vás ke svým vlastním cílům. I kdybyste byli velmi dobře ideologicky poučeni, budete muset dělat v různých věcech kompromisy“.⁵⁵ Halím také zastával klasickou qutbovskou vizi o tom, jakým způsobem se má islámské hnutí prosazovat: „Nemáme jinou možnost, než se stáhnout k životu jako zvláštní a soudržná komunita, to znamená, že v každém případě musíme zůstat nezávislí na společenském, ekonomickém a kulturním vedení společnosti, jíž přinášíme naši víru a hodnoty“.⁵⁶ Aby si ovšem ISNA uchovala svojí pozici koordinátora islámských aktivit v USA, musela reagovat na fakt, že nezávislá islámská centra a komunity vedly již od začátku 80-tých let své vlastní politické iniciativy a začaly se organizovat ve formě Political Action Committees (PACs - *výborů pro politickou činnost*)⁵⁷, a to bez ohledu na oficiální politiku ISNA. Proto převládl pragmatický pohled na účast v politice jako na účinný

⁵³ Z prohlášení cílů MYNA (publikováno 1999), MYNA online: www.jannah.org/myna (MYNA web site je zajímavým obrazem nereformovaného islamismu v USA před 11. zářím, MYNA funguje, ale její prezentace nebyla aktualizována a „umírněna“, jak to udělala většina organizací.)

⁵⁴ Malaysian Islamic Study Group (MISG), online: <http://misgonline.com>

⁵⁵Táři Qurajší citován v: Ameer Haleem: Path to Peace: Calling to Allah in America, Islamic Horizons, 6/1987, str. 29.

⁵⁶ Haleem, A.: Path to Peace: Calling to Allah in America, Islamic Horizons 6/1987, str. 29

⁵⁷ Např. založení United Muslims of America (UMA), online: www.umanet.org v roce 1982 nebo založení All American Muslim Political Action Committee (AAMPAC) centrem Islamic Society of Greater Houston v roce 1985.

způsob, jak prosazovat cíle islámského hnutí. Umírněnější islamisté jako např. Ihsán Bagby souhlasili s účelovou participací, aniž by to islamisty zavazovalo k lojalitě USA: „V konečném důsledku nikdy nemůžeme být plnými občany tohoto státu, protože v žádném případě nemůžeme být plně zavázáni jeho institucím a ideologii, ale můžeme být občany v tom smyslu, že se budeme snažit ovlivňovat americkou politiku“.⁵⁸

Po celá devadesátá léta zůstávali ichwání rozděleni svým postojem k amerikanizaci identity a k roli muslimů v politice na dva tábory, „ortodoxní“ ideologové dále lpěli na izolacionismu a pragmatičtější podporovali integraci. Konečný vstup do politiky odrážel proces institucionální i hodnotové amerikanizace, kterou ve Spojených státech islamismus prodělal. Patriotismus se začal prosazovat jako legitimní součást muslimské identity, protože nadnárodní „islámská identita“ nebyl koncept, který by dokázal pozitivně oslovit americké muslimy druhé a třetí generace, pro které je americká kultura přirozenou realitou.

Zlomovým bodem byl rok 2001, kdy se i velmi konzervativní organizace jako MSA definitivně obrátily k pro-integrační politice. Během posledních pěti let se islamisté značně politicky konsolidovali a všechny hlavní ichwánské organizace od liberálního MPAC po MSA jsou sdruženy v rámci jedné volební koalice a agitují politiku jednotného muslimského hlasu.

Nejvýznamnější islámská lobby jsou American Muslim Council (AMC – *Americká muslimská rada*), Muslim Public Affairs Council (MPAC – *Muslimská rada pro veřejné záležitosti*), Council on American – Islamic Relations (CAIR – *Rada americko-islámských vztahů*) a American Muslim Alliance (AMA – *Americká muslimská aliance*). Programově i ideologickým zaměřením se liší. MPAC, AMC a AMA jsou zaměřeny více zaměřeny na politický aktivismus (volby a kandidatury muslimů) a silně prosazují patriotismus jako součást „americké muslimské identity“. Jejich aktivismus není zahrnován náboženským diskurzem. Organizace CAIR má stejnou formu lobby a vede podobný politický aktivismus, ale její agenda je ovlivněna mnohem výrazněji dā'wou, zejména „výzkum“ a mediální kampaně produkované touto organizací. V minulosti prosazovala konzervativní „islámskou identitu“ a své vystupování amerikanizovala až po roce 2001.

Vzorem islámského aktivismu v politice je nepochybně židovské lobby, v opozici k němuž se tyto organizace do velké míry definovaly. Muslimská lobby často jedná v reakci na akce židovské Anti-Defamation League (ADL – *Ligy proti hanobení*)⁵⁹ a American Israel Public Affairs Committee (AIPAC – *Americko-izraelskému výboru pro veřejné záležitosti*).⁶⁰ Rivalita s židovským lobby se projevuje i v prezentování muslimské menšiny paralelně židovské komunitě v USA a islámu paralelně k judaismu. Muslimská lobby žádala oficiální uznání islámu v USA jako třetího monoteismu formou gest analogických projevům, které administrativa věnuje židovské menšině, např. uspořádání iftáru (večeře v měsíci ramadánu) v Bílém domě, uznání islámských svátků, jmenování imámů (*duchovních*) do armády aj. Odhady počtu populace zdůrazňují islám jako nejrychleji rostoucí náboženství v USA, které brzy přeroste judaismus. Statistiku o počtu muslimů (teoretických 7-9 miliónů uváděných v materiálech CAIR a AMC) se islámské lobby snaží převést na politický vliv. Faktem ale zůstává, že židovské lobby má daleko konkrétnější zájmy, a tak efektivita islámského lobby asi ještě dlouho nebude srovnatelná.

Na jednu stranu je pozitivní skutečností to, že islamismus v Americe přijal metody standardní v demokratickém politickém systému a prosazuje se formou lobby a politických výborů (PACs). Na druhou stranu problémem bylo několik případů, kdy noví imigranti využili formu lobby

⁵⁸ Ihsán Bagby, tehdejší ředitel výukového oddělení ISNA Islamic Teaching Center (ITC), z projevu citovaného v Johnson, S. A.: *Political Activity of Muslims in America*, In Haddad, Y. Y. (ed.), cit. dílo, str. 114.

⁵⁹ ADL online: www.adl.org

⁶⁰ AIPAC online: www.aipac.org

pod záminkou prosazování práv americké muslimské menšiny i k nelegálním aktivitám a jako prostředek, jak vyvíjet politický tlak, který ve skutečnosti vyjadřoval spíše zájmy cizích států než amerických muslimů. Zakladatelé a prominentní manažeři několika organizací byli vyšetřováni kvůli přijímání finanční podpory od zahraničních subjektů a vlád pod sankčním režimem⁶¹, v praxi šlo o kontakty s Libyí a Sýrií. Několik organizací také překročilo rámec politického aktivismu legálního v USA ve své podpoře Palestincům, protože poskytovaly podporu hnutím Hamás a Hizballáh prostřednictvím charit, které byly založeny paralelně stejnými osobami a vedly fund-raising na humanitární účely, často formou výběru zakátu (*náboženské daně*).

Program politických lobby a aktivismus po 11. září

„Muslimské zájmy“ byly dlouhodobě formulovány hlavně jako ambice ovlivnit zahraniční politiku USA v otázkách týkajících se nestabilních regionů v islámském světě a konfliktů, jejichž aktéry nebo oběti jsou muslimové. Ústřední téma islámské agendy představuje samozřejmě izraelsko-palestinský konflikt a status Jeruzaléma.⁶² V roce 1999 založily islámské organizace včetně ISNA a afro-amerického hnutí Wárithe Dín Muhammada iniciativu American Muslims for Jerusalem (AMJ – *Američtí muslimové za Jeruzalém*). Toto lobby usilovalo o snížení pomoci směřované Izraeli z fondů rozvojové agentury US Aid a o omezení vlivu židovského lobby na americkou politiku vůči Blízkému východu.⁶³ Za další priority jsou označovány Irák, Afghánistán, Bosna, Kašmír, Čečensko a postavení muslimské menšiny v Indii. Islámské lobby považuje americkou zahraniční politiku za anti-islámskou, ale nikdy nevyunikalo jasnou vizi politických cílů, tendence idealizovat islámskou ummu je většinou provázena ignorováním role vnitřních konfliktů v regionu.⁶⁴ V domácí politice se lobby zaměřila na obranu postavení muslimské menšiny a svobodného výkonu náboženství v rámci multi-kulturalismu, a to včetně tlaků na jeho právní aspekty, a na větší prosazení islámských symbolů do veřejné sféry. Primární aktivitou je i vedení kampaní proti „islamofobii“, které mají za cíl omezit šíření negativních stereotypů o muslimech v médiích a v masové kultuře a vylepšit veřejné mínění o islámu.⁶⁵

Po 11. září obrátily islámské organizace svou pozornost od zahraniční politiky a problémů islámského světa na domácí kauzy, prioritou se stala ochrana lidských a občanských práv. Lobby začala spolupracovat se sekulárními lidsko-právními organizacemi jako ACLU⁶⁶ a jejich politická agenda se konkretizovala odporem proti Patriot Act. Vzhledem k nárůstu etnický a nábožensky

⁶¹ Porušování zákona International Emergency Economic Powers Act (IEEPA).

⁶² Mnoho organizací v USA vyvíjí pro-palestinský aktivismus z nacionalistické perspektivy, pro muslimské lobby je ale typická islamizace palestinské otázky, stejně jako pro ostatní islamisty, viz např. Al Qaradawi, Y.: *Al quds qadija kullil muslim* (1998), online: www.garadawi.net. (sekce kutub). Hamás považuje Palestinu za islámský waqf (nadaci) a nezcizitelné území patřící všem muslimům.

⁶³ Aktivity AMJ stagnují od roku 2003, archivovaný web site viz <http://iticwebarchives.ssrc.org/American%20Muslims%20for%20Jerusalem/www.amjerusalem.org/index.html>

⁶⁴ V poslední době je ambivalentní např. postoj imigrantských a afro-amerických muslimských organizací ke konfliktu v Darfúru, jejich představa o politice, kterou má Washington zaujmout je zcela protikladná, a oživuje i rasové tenze mezi muslimy v USA.

⁶⁵ Boj proti „islamofobii“ se v některých případech dá považovat spíše za da'wu vedenou formou informační kampaně než reakci na objektivní projevy islamofobie. Podle nezávislých průzkumů zaměřených na percepce jednotlivých náboženských skupin americkou veřejností není islamofobie tak rozšířeným problémem, projevuje se tu diferencovaně vnímání muslimů v Americe (pozitivní) a islámu a politické situace na Blízkém východě (negativní). Viz např. průzkum Pew Research Center „Post September 11 Attitudes“ (6/12/2001), PRC online: <http://people-press.org/reports/display.php3?ReportID=144> a další dostupné na této stránce.

⁶⁶ American Civil Liberties Union (největší domácí lidsko-právní organizace v USA, online: www.aclu.org)

motivované diskriminace a útoků na muslimy a osoby zaměřované za muslimy zřídily muslimské organizace oddělení typu „právní kliniky“ a CAIR se zaměřil na monitoring těchto případů.⁶⁷ Bodem čísla jedna byl jednoznačně boj proti institucionální diskriminaci a legislativě přijaté v rámci „boje proti terorismu“, tzv. zákonů Patriot Act.⁶⁸ Muslimové a lidé blízko-východního původu tvořili největší skupinu postiženou anti-teroristickou kampaní⁶⁹ a organizace jako MPAC a CAIR napadaly celou anti-teroristickou koncepci a legislativní změny jako politiku namířenou proti Arabům a muslimům v éře vítězství pravice a neo-konzervativců v USA.⁷⁰ Předmětem kritiky byla i koncepce finančního boje proti terorismu a tzv. operace „Green Quest“ (*hon na zelenou*) zaměřená na likvidaci finančního zázemí terorismu. V rámci této operace bylo vyšetřováno několik amerických muslimských charit, poboček mezinárodních NNO a pobočky hawaladár⁷¹ kvůli podezření z poskytování materiální pomoci subjektům figurujícím na listu teroristických entit (FTO⁷²). Mezi nimi se ocitla i lobby samotná (AMC a CAIR). Některé organizace byly de facto zlikvidovány, aniž by bylo obvinění z terorismu soudně prokázáno, jejich majetek byl zkonfiskován, což vyvolalo vlnu odporu mezi muslimy, kteří směřovali zakát do islámských charit. Jiné případy prokázány byly, jednalo se především o pomoc palestinskému militantnímu odporu. Na programu muslimských lidsko-právních lobby je také zrušení Quantánama, liberalizace imigrační legislativy a azylové procedury a kritika nově zřízeného Department of Homeland Security (*Ministerstva vnitřní bezpečnosti*).

Lidsko-právní i politickou činnost islámského lobby přiblížíme na příkladu liberálního MPAC, konzervativního CAIR a AMA, zaměřeného výhradně na politický aktivismus a volby.

Muslim Public Affairs Council (MPAC)⁷³

MPAC byl založen jako výbor pro politickou činnost (PAC) v roce 1988 pokrokovým imámem Islámského Centra v jižní Kalifornii Máhirem Hathútem. Prosazuje autonomní americký islám a rozvoj americké muslimské identity. Programově se distancuje od zahraničního financování, neboť to považuje za základ ideologické a politické nezávislosti. Odmítá salafismus i tvrdý politický islám, podporuje demokracii a náboženský pluralismus. „*MPAC přijímá úplnou svobodu výkonu náboženství a odmítá saudskou politiku, která omezuje právo na svobodu*

⁶⁷ CAIR online: <http://www.cair-net.org/> (sekce Civil rights)

⁶⁸ Anti-teroristická legislativa označovaná tímto názvem byla schvalována od roku 1996 a postupně legalizovala řadu kontroverzních právních nástrojů. Po atentátech v Oclahoma City (1995) byl vydán Anti-terrorism and Effective Death Penalty Act (AEDPA) a Illegal Immigration Reform and Immigrant Responsibility Act (IIRIRA), které podepsal prezident Clinton. Jejich cílem bylo usnadnit odhalování a prevenci teroristických aktivit a znamenaly radikální změnu imigračního práva. Po útocích 11.zář. byly přijaty dodatky těchto zákonů podepsané prezidentem Bushem, tzv. Patriot Act (2001), a v roce 2003 byl učiněn pokus o další rozšíření anti-teroristické legislativy (tzv. Patriot Act II - Domestic Security Enhancement Act 2003).

⁶⁹ Viz zpráva Ministerstva spravedlnosti: The September 11 Detainees: A Review of the Treatment of Aliens Held on Immigration Charges in Connection with the Investigation of the September 11 Attacks, 06/2003, US Department of Justice, online: <http://www.usdoj.gov/oig/special/0306/index.htm>

⁷⁰ Viz Hagopian, E. C.: Civil Rights in Peril. The Targeting of Arabs and Muslims, Chicago 2004.

⁷¹ Hawaladary jsou sítě provádějící finanční převody, lokálně i mezinárodně, jsou obvyklé v rozvojových zemích, kde neexistuje formální bankovní infrastruktura.

⁷² Foreign Terrorist Organization (FTO) list je seznam entit označených jako teroristické vedený Ministerstvem financí (US Department of Treasury).

⁷³ <http://www.mpac.org/>

*náboženství, MPAC také odmítá myšlenku, že celkové uvalení šari'cy vyřeší problémy jakékoli společnosti, tím méně naší vlastní (americké)“.*⁷⁴

Aktivismus MPAC se zaměřuje primárně na problémy amerických muslimů - redukcí mediálních stereotypů, občanská práva, pozvednutí politické participace. Klasickými islamistickými otázkami v zahraniční politice jako Palestina se zabývá také, ale v omezené míře a zachovává neutrální postoj, na rozdíl od mezinárodního islamismu za teroristické útoky označuje i akce Hamásu a Islámského džihádu na území Izraele a odsuzuje provádění sebevražedných útoků jako zbraň intifády.⁷⁵ Uznává existenci islámského militantismu jako reálného problému a usiluje o snížení míry jeho tolerance a apologetiky, celkově se ale snaží terorismus jako pojem odideologizovat.

MPAC produkuje analýzy a vydává odborně-aktivistický časopis pokrývající témata o islámu a muslimech v USA, jehož redaktorem je Muqtedar Khan, známá osobnost internetového islámu.⁷⁶ Jedním z předních témat je i demokratizace Blízkého východu, kterou američtí islamisté jako proces podporují, islámské hnutí by ale podle jejich názoru mělo být uznáno jako součást budoucího pluralismu, a proto krizují podporu, kterou USA poskytují sekulárním diktaturám, které islamisty na Blízkém východě pronásledují.⁷⁷

Council on American-Islamic Relations (CAIR)⁷⁸

CAIR, založený roku 1994, je jedním z nejasertivnějších islámských lobby v USA. Za jeho rychlým nástupem a prosazením se na scéně amerických muslimských organizací v 90-tých letech stojí nejen závazek občanskému aktivismu, ale i finanční zázemí, které vedle domácího fundraisingu vylepšuje Islámská rozvojová banka a zálivové nadace.⁷⁹ CAIR představuje v podstatě modernizovanou a domestikovanou formu zálivové da'wa agentury, vystupuje jako propagátor islámu a ochránce muslimské menšiny. Narozdíl od MPAC vede CAIR i otevřenou da'wu, distribuuje islámskou literaturu a jeho internetová stránka má náboženský obsah. CAIR je výrazně sunnitská instituce s ambicemi reprezentovat „pravý“ islám.

Mnoho liberálních amerických muslimů hodnotí CAIR jako reprezentanta cizích zájmů ve Washingtonu nikoli jako hlas amerického islámu.⁸⁰ Jeho personální obsazení bylo reálným problémem, zakladatelé a bývalí zaměstnanci, většinou noví imigranti a konverité, figurovali zároveň v několika organizacích vyvíjejících pro-palestinský aktivismus napojený na Hamás.⁸¹ Velmi

⁷⁴ Z prohlášení mise MPAC.

⁷⁵ V případech palestinských útočníků klasifikuje většina islamistů atentáty jako halál (povolené) a jako legitimní prostředek boje, nikoli jako zakázanou sebevraždu. Viz fatwy na islamistickém portálu Islamonline.net: http://www.islamonline.net/servlet/Satellite?pagename=IslamOnline-English-Ask_Scholar/FatwaE/FatwaE&cid=1119503544306

⁷⁶ Portály a bloggy Muqtedara Khana: www.ijtihad.org a www.glocaleye.org

⁷⁷ Viz: A Role for Muslim Americans in U.S. – Muslim World Relations, audio záznam z výroční schůze MPAC 2005, online: <http://www.mpac.org/multimedia/audio/>

⁷⁸ CAIR online: <http://www.cair-net.org/>

⁷⁹ CAIR svoje zahraniční donory mezi nimiž je např. Al Walíd bin Talál oficiálně neuvádí, ale o sponzoringu píší arabské portály i internetové stránky IDB.

⁸⁰ Mezi muslimské kritiky CAIR patří Muqtedar Khan, šejchův učitel a alarmující před vzestupem salafismu i súfijské organizace v USA jako Islamic Supreme Council of America (ISCA, online: <http://www.islamicsupremecouncil.org/>) založená šejchem Kabbáním, hlavou tariqy Naqšbandíja v USA.

⁸¹ Např. v organizaci Islamic Association for Palestine (IAP), která byla považována za pobočku Hamásu v USA a podporovala též Hizballáh a Muslimské bratrstvo v Jordánsku (viz stránky IAP v archivu Library of Congress, online: <http://lcweb4.loc.gov/911/catalog/1010.html>) a v charitě Holy Land Foundation (HLF).

ostrou kampaň proti CAIR vedou konzervativní think-tanky, ale přesto byl CAIR široce přijímán americkou administrativou jako reprezentant islámu v Bílém domě.

Za jednu z priorit považuje CAIR boj proti „islamofobii“, přitom se drží tradiční viktimizační rétoriky o muslimech ve vztahu k Západu. Monitoruje projevy islamofobie v médiích a populární kultuře a organizuje proti nim kampaně. Provádí také výzkumy veřejného mínění o islámu v USA, jejichž výsledky jsou více negativní než většina nezávislých průzkumů. Pod hlavičkou kulturní osvěty produkuje CAIR vzdělávací materiály o islámu a nabízí workshopy školám a státním institucím jako formu da'awy. Výzkum CAIR je výrazně aktivistický, ale spolupracuje i s akademickými institucemi na „nezávislých“ projektech.⁸² K zahraniční politice se CAIR vyjadřoval v doporučeních pro Clintonovu administrativu, kde vyzýval k demokratizaci Egypta, podobné výzvy nesměřoval do států Zálivu. Celkově zdůrazňuje distinktivnost islámu nikoli potřebu adaptace na americký kontext a vyvíjel i legislativní tlaky ve prospěch komunitních práv.

Jistý obrat v orientaci CAIR nastal po jmenování nového ředitele Parvíze Ahmada v roce 2004. CAIR amerikanizoval svoje vystupování, spustil nové kampaně „Women Friendly Mosque“⁸³ proti genderové segregaci v mešitách a petici „Not in the Name of Islam“ na odsouzení terorismu a kampaň na rozvoj dobrovolnictví mezi muslimy a zapojení do občanské společnosti „Muslims Care“. I přes tyto změny CAIR zdaleka není tak progresivní jako MPAC, jeho programy jsou směsí politického aktivismu a da'awy zaměřené na konverze.

AMA (American Muslim Alliance)⁸⁴ a „muslimský hlas“ ve volbách

Zatímco MPAC a CAIR vedou rozmanitý lidsko-právní a mediální aktivismus a prokují výzkum s politickým přesahem, AMA založená roku 1994 se specializuje exkluzivně na politickou činnost a volby s cílem „dostat muslimy do politiky“, a to jako voliče i jako kandidáty. Podporuje kampaň politiků, které považuje za více zainteresované v „muslimských zájmech“ (liberalizace imigrační legislativy, občanská práva, sociální zabezpečení a obrana konzervativních hodnot např. zákaz interrupcí, sňatků homosexuálů apod.). Jejím cílem je zvýšit účast muslimů v Political Action Committees (PACs), politických stranách (demokratické i republikánské), a především podporuje nominace muslimských kandidátů na posty v lokální i velké politice. Nejúspěšnějším muslimským politikem a zatím jediným kandidátem do Kongresu je Eric Erfan Vickers, bývalý ředitel AMC a člen AMA, který kandidoval v roce 1994 a 2000 za demokraty ve státě Missouri, nebyl zvolen, zůstává ale nejvýraznější tváří islamistů v politice.

V roce 1998 zformovala muslimská lobby nový výbor pro politickou činnost - American Muslim Political Coordination Council (AMPCC –PAC), který začal politické aktivity islamistů koordinovat a začal propagovat politiku „jednotného muslimského hlasu“. V prezidentských volbách roku 2000 vyhlásil AMPCC „muslimský hlas“ pro Bushe, toto doporučení korespondovalo s politickou orientací většiny imigrantských muslimů, kteří jsou tradičně republikánští voliči, a podle průzkumu Zogby International hlasovalo v roce 2000 42% muslimů pro Bushe, 31% pro Gora a 12 % pro Nadera.⁸⁵ Al Gore získal hlasy afro-amerických muslimů, jejichž nejpochetnější organizované

⁸²Příkladem splynutí akademického výzkumu s aktivismem je projekt Muslims in American Public Square (MAPS), online: www.projectmaps.org, jehož autory jsou islamisté, ale podílí se na něm také John Esposito, považovaný na předního experta na islám.

⁸³ Deklarace Women Friendly Mosque, CAIR online: <http://www.cair-net.org/pdf/text.pdf>

⁸⁴ AMA online: <http://www.amaweb.org/>

⁸⁵ 13% respondentů nevědělo. Zogby International/Project MAPS, American Muslim Poll (2001), str. 10, MAPS online: <http://www.projectmaps.com/pmreport.pdf>

hnutí vedené Wáarithem Dín Muhammadem s deklarací „muslimského hlasu“ pro republikány nesouhlasilo.

V prezidentských volbách roku 2004 se zformovala nová volební koalice nazvaná American Muslim Task Force on Civil Rights and Elections (AMT)⁸⁶, která zastřešila 11 muslimských organizací v USA, včetně nejvýznamnějších islamistických organizací MSA a ISNA.⁸⁷ AMT sestavila program, jehož hlavním bodem byla opozice proti Patriot Act, ale i globální témata jako prevence válek a vztahy USA s muslimským světem, a vyhlásila, že v těchto volbách muslimové hlasují pro Kerryho. Voličské preference muslimů se skutečně výrazně přesunuly k demokratům, tento posun v rámci čtyřletého období by byl těžko pochopitelný bez kontextu vývoje v domácí i zahraniční politice Spojených států.

CAIR, člen AMT, na základě svého povolebního průzkumu uvádí, že 93% amerických muslimů hlasovalo pro Kerryho.⁸⁸ Toto číslo má bez ohledu na přesnost⁸⁹ jiné důležité poselství - má dokumentovat jednotu muslimů jako voličů. Souběh přesunu muslimských voličů k demokratům a organizačních snah AMT nelze interpretovat jako důkaz existence jednotného muslimského hlasu paralelního „etnickému hlasu“ různých komunit v USA, jak ho prezentuje AMT a její členské organizace.⁹⁰ Nicméně zformování AMT a konstrukce „muslimského hlasu“ je důkazem politické konsolidace islamistů v USA, kteří se po celá 90. léta nedokázali shodnout v otázce politické participace. Jako k volebnímu lobby v roce 2004 se k AMT připojily všechny hlavní organizace politického islámu v USA, iniciativa AMPCC v roce 2000 tuto širokou podporu ještě neměla. To, že AMT není „celo-islámská strana“ je naopak evidentní z absence jiných muslimských organizací v tomto bloku. Islamistická aktivita v politice navíc začíná mít kontinuitu a je koordinovaná, neprojevuje se už jen jako ad hoc aktivismus ve volebním roce, jak tomu bylo v roce 2000. AMT vyvíjí činnost i v nevolebním období, vydává „roční volební plány“ a formuluje dlouhodobější strategie a cíle pro volby 2008 a 2012. Rostoucí zájem mají američtí islamisté navíc i o participaci v legislativě a justici. Zvýšení účasti muslimů v těchto sférách bylo identifikováno jako priorita zástupci AMC a AMA⁹¹ a odpovídá tomu i zformování nových asociací muslimských právníků (nikoli fuqahá, ale právníků aplikujících americké právo) od roku 2000 jako je NAML.⁹² Zatímco účast v exekutivě neislámského státu je některými islamisty obhajovaná jako

⁸⁶AMT online: <http://www.americanmuslimvoter.net/>

⁸⁷ Členy AMT jsou: American Muslim Alliance (AMA), Council on American-Islamic Relations (CAIR), Islamic Circle of North America (ICNA), Islamic Society of North America (ISNA), Muslim Alliance of North America (MANA), Muslim American Society (MAS), Muslim Public Affairs Council (MPAC), Muslim Student Association (MSA), Muslim Ummah of North America (MUNA), Project Islamic Hope (PIH), United Muslims of America (UMA).

⁸⁸ Exit Poll: 93 Percent of Muslims Voting for Kerry, tisková zpráva CAIR, online: <http://cair-net.org/default.asp?Page=articleView&id=1304&theType=NR> (2/11/2004).

⁸⁹ Ve srovnání s předvolebními preferencemi je velmi nadsazené, průzkum agentury Zogby zveřejněný dva týdny před volbami (11/10/2004) rozdělil preference muslimů mezi kandidáty takto: Kerry 68%, Bush 7%, Nader 11%. Zogby International/MAPS: American Muslim Poll (2004), str. 13, MAPS online: <http://www.projectmaps.com/AMP2004report.pdf>

⁹⁰Politika ad block muslimského hlasu má mnoho kritiků, Afro-američané ji odmítají jako etno-centrickou iniciativu a Muqtedar Khan ji označuje za autoritářskou, viz např.

Muqtedar Khan: American Muslims and the Politics of Block Voting <http://www.ijtihad.org/Muslimvote2004.htm> (16/04/2004)

Muqtedar Khan: Let the Elections be about the Future of the Free Society <http://www.ijtihad.org/Elections2004.htm> (21/03/2004)

⁹¹ Kira, H.: AMA Involves Community in Planning for 2008, 2012, Pakistanlink.com online: <http://www.pakistanlink.com/Community/2005/April05/15/02.HTM> (nedatováno)

⁹² National Association of Muslim Lawyers (NAML), online: <http://www.namlnet.org/>

způsob, jak snížit míru „nespravedlnosti systému“, pro zapojení do legislativy a justice (mimo advokacie) se u ideologů politického islámu hledají argumenty těžko.

Američtí islamisté se obecně domnívají, že mají více praktických zkušeností v politice než islamističtí ideologové na Blízkém východě, kteří nedokázali smířit utopistickou vizi islámského státu s praxí a hledat možnosti implementace politického islámu v realitě. Účast v institucích neznamená, že by se vzdali islamizačních ambic, ale přijímají strukturu a mechanismy demokratické společnosti. Umírnění islamisté prosazují v politice konzervativní hodnoty, podobně jako křesťansko-demokratické strany a je možné, že se postupně vyvinou v jejich analogii, to by mohlo nastat i na Blízkém východě, pokud se umírnění islamisté integrují do politického procesu a pluralismu.⁹³ Transformace islamismu v USA a jeho přizpůsobení standardnímu politickému procesu je ve srovnání s původními ideologiemi pozoruhodná a dokazuje, že vývoj politického islámu může nabrat různý kurz – může se militarizovat i demokratizovat, a kam se bude ubírat v jednotlivých regionech se do značné míry odvíjí od jejich politického a sociálního prostředí.

⁹³ Olivier Roy odhaduje, že islamistické strany na Blízkém východě by mohly ve volbách na základě sympatií ke své ideologii získávat kolem 20% hlasů, další voliče by musely získat praktickou politikou, jejich přesun z opozice do reálné politiky by tedy pravděpodobně znamenal umírnění ideologie. Viz Roy, O.: Globalized Islam. The Search for a New Ummah, London 2004, str. 78-80.